

III.MUSTAFA (1757-1774)

- ◆ Osmanlı tarihinde son cülus bahışı bunun zamanında verilmiştir. Çok önemli gelişmeler olmuştur. III.Ahmed'in oğludur. Tahta çıkmadan evvel 28 yıl kafes hayatı yaşamıştır. "*Cihangir*" mahlasında şiirler yazmıştır. Laleli Camii bunun döneminde inşa edilmiş ve açılmıştır.
- ◆ Uyanık fikirli, dikkatli bir padişah olmasına rağmen *ilm-i nücum*a merak sarmıştır. Hatta bunun için Prusya Kralı'ndan 3 tane müneccim istemek üzere *Resmî Ahmed Efendi*'yi göndermiş, *Kral Fredric* de buna cevaben: tarih ve tecrübelerden istifade etmek, askeri daimi surette savaşa hazır tutmak ve hazinede para bulundurmak gerektiğini söylemiştir.
- ◆ Dönemin önemli şahsiyeti *Koca Ragıp Paşa*'dır. Şiirle uğraşan, yenilikçi fikirleri seven, sanat yönü ağırlıklı, Avrupa usulü yeniliklere açık olan birisidir. İstanbul'da bir kütüphanesi mevcuttur.
- ◆ *Baron de Tott* askerî alanda bazı hizmetler için getirilmiştir.İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın tahkiminde, kale planlarının yapılmasında, Haliç'de Hasköy'de top dökümhanesi inşasında etkili olmuştur.
- ◆ * 18.yy'da *Türkler* isimli eseriyle Türkler'i aciz, tezyif ve tahkir edici ifadeler kullanmıştır. Osmanlı Devleti böyle bir kişiden istifade edecek kadar "adamsızlık ve fikirsizlik" pençesine düşmüştür.
- ◆ "Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının tahkimat bilgileri başka devletlere sızdırılmış olabilir mi ?" sorusu akla gelmektedir.
- ◆ Yeni gemiler inşa ettirildi. Buradan deniz savaşlarının arttığı bilgisine ulaşabiliriz.
- ◆ *Mühendishane-i Bahr-i Hümayun*(1774) okulu açılmıştır. *Türk eğitim tarihinde batılı tarzda, modern anlamda ilk örnek okuldur.I.Mahmud zamanı açılan Hendesehane de bunlara temel teşkil etmiştir.*
- ◆ 1766'da Büyük İstanbul Depremi yaşandı. Maddi açıdan sıkıntıya sebep olmuştur
- ◆ Hazinenin zenginleşmesi için bir takım önlemler alındı. Müsadere usulüne önem verildi. Borç senetleri satışa çıkarılmış. Ekonominin zayıflığından madeni kap ve kakak eritilerek sikke bastırılmıştır. Bu gelirler 1768-74 Osmanlı-Rus savaşında harcanmıştır..
- ◆ Dönemin en önemli siyasi-sosyal-askerî hadisesi bu savaştır. Osmanlı'nın aslî unsurlarının sarsıldığı, Fransız İhtilalinin etkilerinden daha fazla etkisi olan bir hadisedir.
- ◆ Rusların emelleri biliniyor ve bir savaş açma düşüncesi var. Ama *Koca Ragıp Paşa* fikir sunuyor ve padişahın sefer fikrine karşı çıkıyor. Askerî bakımdan zayıf olduğumuzu ve "*eskiden bir aslan gibi savaşıyorduk ama şimdi bu aslanın tırnaklarının aşındığını*" söylemiştir, korkaklıkla itham ediliyor ve azlediliyor.
- ◆ 30 seneden beri harpsiz geçen yıllarda değerli ve tecrübeli kumandan sayısı da azdı. Askeri alanda pek ıslahat da yapılmamıştı.
- ◆ *Muhsinzade Mehmed Paşa*, seferin açılmasına muhalefet etmiş, ordunun ıslahının beklenmesini söylemiş ama korkaklıkla itham edilerek azledilmiştir. *Silahtar Hamza Mahir Paşa*'nın 28 günlük sadareti sonrası Mehmet Emin Paşa sadrazam tayin edildi. Müneccimlerin ve Fransızların

da desteğiyle savaş ilan edildi. Bu çöküş her alanda bir çöküştür, ilim-irfandan uzaklaşmanın göstergesidir.

1768-1774 OSMANLI-RUS SAVAŞI

- ◆ Ruslar'ın çeşitli bahanelerle Lehistan'ı işgal emelleri *I.Petro*'ya kadar dayanır. Osmanlı da 16.yy'ın ikinci yarısından itibaren kuzey sınırını elde tutabilmek için Rusya ve Avusturya'nın Lehistan üzerinde baskı kurmalarını ve Lehistan kralı tayinine bu devletlerin karışmaması için çaba harcıyordu.
- ◆ Zira Altınordu'nun yıkılışı ve 1552 Kazan Hanlığı'nın Ruslar tarafından işgaliyle Moskova imparatorluk için ciddi bir adım atmış ve kuzey coğrafyasına hakim olmaya başlamıştır. Altınordu Osmanlı ile Rusya arasında tampon bölge görevindeydi ve bu tarihten sonra sınırdaş olmuşlardır.
- ◆ Leh şair *Vernihora*'nın Türkler lehine şiirleri vardır. Lehistan bu coğrafyada en dost olduğumuz ülkedir.
- ◆ Dönemin Şeyhülislamı da harp taraftarı olmayanları suçladı.
- ◆ "*Mart 1769'da vezir-i azam ve serdar-ı Ekrem Mehmed Emin Paşa sancağı çekti. Edirne'ye hareket edildi. Ordu ileri gelenleri arasında serdar-ı Ekrem şöyle dedi: "Benim sefer ile ülfetüm yoktur. Özi ve Hotin'den hangi cepheye hareket edilmek münasipse tereddüt etmeden söyleyin o tarafa gidelim"*
- ▶ Mart 1769: Osmanlı'da sefer geleneği.
- ▶ Vezir-i azam: Osmanlı devlet yönetiminde protokolde 2.sıradadır. 18.yy sonrası padişah sefere çıkmaz olmuştur.
- ▶ Serdar-ı Ekrem: Vezir-i azam serdar-ı Ekrem olduğu için padişahın sefere çıkmadığı anlaşılıyor.
- ▶ Paşa: Vezir-i azam olduktan sonra bu ünvanı almıştır. Ünvan-rütbe-has isim olarak paşa kullanılır. Burada ünvanıdır. Mustafa Kemal'e "Paşa" rütbesi Muş ve Bitlis'in istirdadına gönderilişinde verilmiştir.
- ▶ Sancak: Savaşa çıkılırken sancak altında toplanılırdı. Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi sancağı çekerek, Yunan işgaline karşı halkı harekete geçirmiştir.
- ▶ Edirne: Osmanlı fetih geleneğinde sefer batıya ise ilk toplanma yeridir.
- ▶ Benim sefer ile ülfetim yoktur: Benim savaş ile askerlik ile alakam yok. Bunu söyleyerek orduyu karamsarlığa sevk etmiştir. Bu göreve layık olmadığını ve kapasitesinin olmadığı anlaşılıyor.
- ▶ Özi ve Hotin: 1768-74 Osmanlı-Rus savaşının 2 önemli cephesi.
- ▶ Tereddüt etmek: fikir beyan edememek söz konusu.
- ◆ Ruslar Hotin kalesini kuşatmış ancak Türk kuvvetleri karşısında geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Mehmet Emin Paşa'nın bu muvaffakiyeti göklere çıkararak İstanbul'a bildirmesi sonucunda III.Mustafa'ya "Gazi" ünvanı verilmiştir. Rütbelere ve ünvanlar kolayca dağıtılır hale gelmişti. Bu da gerileyiş ve çöküşün bir işaretiydi.
- ◆ Ruslar 2. kez kaleyi kuşatmış ama yine başarısız olmuşlar ve ric'at etmişlerdir.
- ◆ Ancak Ruslar (Turla) Dinyester Nehri'ni geçiyorlar. Bu durum morallerimizi bozuyor. Hotin işgal edildi. Dönemin serdar-ı erkemi azledildi İvazzade Halil Paşa getirildi.

- ◆ İdarecilerin sık değiştirilmesi o günlerde normal görülüyor.
- ◆ 1.nokta: Ünvanların kolay dağıtılması 11.nokta: görevlilerin süresi ve sık sık değiştirilmesi gerilemiş ve çöküş alametleridir.
- ◆ Rus donanması Baltık'tan çıkıyor, Manş ve Cebelitarık'tan geçerek papas kılıklı casusların Osmanlı'ya karşı Mora'da bir isyan tertibi için harekete geçmiştir. Mora'da yerli Rumlarla işbirliği yaparak, büyük bir katliama Nisan 1770'de imza atmışlardır. Sparta şehrinde çocukları camilerin minarelerinden sallandırdıkları batı kaynaklarında bile geçmektedir. *Muhsinzade Mehmed* Mora seraskeri tayin edilmiş ve önemli başarılar elde etmiştir. "Mora Fatihi" diye anılmıştır.
- ◆ Başında *Orloff kardeşlerin* bulunduğu Rus donanması ile Karaburun ve Sakız Adası arasında çetin savaşlar oldu. *Cezayirli Hasan Bey* mücadele sırasında infilak eden Rus gemilerinden yüzerek kurtulmuştur. Düşman gemilerinde yangın başlamış, *Kaptan Cafer Bey* bizim donanmamıza da yangın sıçrayacak korkusuyla Cezayirli Hasan Bey'in ikazlarına rağmen *Çeşme Limanı*'na demirlemiştir. Ruslar da 2 adet barut gemisi göndererek bütün donanmayı yoketmiştir.
- ◆ Donanmanın başındaki *Kont Orloff'a* bu başarısı dolayısıyla *II.Katerina* tarafından *Çeşmeski* lakabı verildi.
- ◆ Liyakat ön planda olmayınca Cafer Bey gibi donanma bilgisi olmayan kişiler yüzünden bu facia yaşanmıştır.
- ◆ Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının yolu Ruslar'a açıldığı için bilhassa *Baron de Tott*'ün faaliyetleriyle tahkim ettirilmiştir.
- ◆ *Cezayirli Hasan Bey* bazı vatanseverlerle birlikte Rus işgalindeki Limni Adası'na gelmiş, küçük bir kuvvetle Rus karargahını basarak geri çekilmelerine muvaffak olmuştur. Bu başarılar üzerine vezirlik ve "gazi" ünvanı ile taltif edildikten sonra Kaptan-ı derya oldu.1770 Çeşme'de heykeli bulunmaktadır.
- ◆ *Memleketeyn denilen Eflak-Boğdan* Rus işgalindedir. 30bin kişilik Rus ordusu yaklaşık 180bin kişilik Osmanlı ordusunu "Kartal Bozgunu" diye anılan savaşta mağlup etmiştir. Kili,Akkirman,Bender, İsmail kaleleri Ruslara geçmiştir.1770
- ◆ 1771 Haziran'ında Kırım işgal edilmiştir. 296 sene Türk hakimiyetinde kalan Kırım Ruslara geçmiştir.
- ◆ 1771'de Özi ve Yergöğü(Giurgewo) zaferleri elde edildi
- ◆ 1772'de Mısır'da *Cin Ali Bey* isyan etmiş ancak bastırılmıştır.
- ◆ 1773'de Silistre'de serasker *Osman Paşa* Rus ordusunu bozguna uğratmış ve "Gazi" ünvanı tevcih edilmiştir. Diğer askerlere de gümüş ve tünden çelenkler verilmiştir. (bu çelenkler Hammer'e göre ilk Osmanlı nişanlarıdır)
- ◆ "Azamet devrinde ender tesadüf edilen bu "Gazi" ünvanının ibtizale uğraması da inhitat hususiyetlerindedir. En küçük muvaffakiyetler bir büyük gösterilmektedir. Devletler küçüldükçe kahramanlarla, gaziler büyüyüp bollaşır."
- ◆ 1774'de *III.Mustafa* vefat etmiştir. En büyük talihsizliği zamanının kaht-ı rical'i(adam kıtlığı) olarak gösterilebilir. Baron de Tott gibi yabancılardan destek almak zorunda kalmıştır.
- ◆ Yenilikler yapmış, Mühendishane açtırarak en yaşlı zabıtları bile tahsile mecbur tutmuştur.

- ◆ Teceddüd(yenileşme) ve ıslahat açısından *III.Selim* ve *II.Mahmud*'a örnek olmuştur.
- ◆ *Baron de Tott*'un hatıratına göre Süveyş Kanalı'nın açılmasına bile karar vermiştir.
- ◆ Dönemin bir diğer karakteristik özelliği de hakkımızda müsbet düşüncesi olmayanlara mecbur kalmış olmamızdır.

I.ABDÜLHAMİD (1774-1789)

- ◆ III.Ahmed'in oğlu, III.Mustafa'nın kardeşidir. 48 sene kafes hayatı yaşamıştır. Bu durum eski azamet devri şehzadelerinin tam zıttı bir durumdur. Tecrübesiz ve bütün malumatı tarih kitaplarından almış bir padişahdır.

Küçük Kaynarca Antlaşması

- ◆ Ruslar bu antlaşmayı Osmanlı delegesinden 4 gün sonra imzalamıştır.Amacı 63 yıl önceki Prut'un yıldönümüne denkgetirerek intikamını almak düşüncesidir.

I.Madde: Kırım Hanlığı, Kuban ve Bucak Tatarları siyaseten müstakil, dinî bakımdan hilafete bağlı olacaktır. (Osmanlı tarihinde ilk kez siyasi bir belgeye hilafet makamı girmiş oldu.) Bu madde ile Kırım Hanlığı Rusya'nın istediği zaman yutabileceği bir lokma haline getirildi.

II.Madde:Azak, Dinyeper,Aksu nehirleri arasındaki arazi Ruslara terk edilecek.

III.Madde: Ruslar tarafından işgal edilen Eflak, Boğdan, Beserabya,Gürcistan ve Akdeniz adaları Osmanlı'ya verilecek.

IV.Madde: Bab-ı Ali Türkiye'deki Hristiyan diniyle kiliselerini himaye edecektir.

V.Madde: Rus ticaret gemileri Akdeniz ve Karadeniz'de serbest hareket edecek. Boğazlardan istediği zaman geçebilecektir.

VI.Madde: İngiliz ve Fransızlara verilen kapitülasyonların aynısı Ruslara da verilecektir.

- ◆ Antlaşma imzalanırken Osmanlı II.Delegesi *İbrahim Münib* uyukluyor. Antlaşma metni tamamlanmış olmasına rağmen "Gel gelelim tazminat meselesine" diyor ve görüşmeleri bir an evvel bitirmek istiyor. Böylece Ruslar antlaşmaya zeyl olarak madde koymuş ve 4,5 milyon ruble tazminat maddesi eklenmiştir. İsmail Hami Danişmend uyuşturucu kullandığını söylüyor.

- ◆ Küçük Kaynarca Osmanlı'nın çözülüşünün başlangıcıdır. Yakınçağ Osmanlı tarihi çözülüşün hikayesidir.

Sonuçları

- ◆ Kırım ve Azak üstü kapalı olarak elden çıkmış demektir. Osmanlı tarihinde aslî unsurda ilk kırılma, ilk kopuştur. (Halkı Müslüman ve Türk olan)

- ◆ Hilafet makamı 1774 sonrası sorgulanmaya başladı. Mısır seferinden 250 yıl sonra yazılmaya başlandı. I.Murad da bu ünvanı kullanarak gücünü göstermek istemiştir.

- ◆ Azak'ın elden çıkması Karadeniz'e Rusların hakim olması ve İstanbul için de tehdit unsurudur. Bugün bile Çarlık politikası Azak üzerinde devam etmektedir.